

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کاربرد ویژگیهای کلامی قرآن در طراحی اثر هنری

با توجه به مخاطب اثر هنری

۱۴۰۱

نرگس فاسمیور

کاربردهای هنرهای تجسمی

چکیده

طرح پژوهشی حاضر، حاصل از طرح درس ارائه شده در دوره ارتقاء آثار تجسمی در تابستان ۱۴۰۱، میباشد که در این دوره تلاش شد تا هنرمندان ضمن تولید آثار طبق گام های مطرح شده و با توجه به مخاطب هدف، آثار خود را با کمک روش ارائه شده نقد و آسیب شناسی کنند.

این طرح حاصل نیازی است که توسط هنرمندان در میدان عملیات طراحی و تولید اثر ضرورتش احساس شد.

پیشینه این پژوهش در دوره زبان آموزی در هنرهای تجسمی توسط استاد بزرگوار کاظم رجبعلی ارائه و تدوین شده است. در این دوره بیان شد که هر اثری حاوی پیامی است که در شکل گزاره به مخاطب منتقل شده و مخاطب پیام اثر را میشنود. لذا میتوان با اجزاء گزاره (موضوع/محمول/نسبت حکمیه) آثار را تحلیل کرده و اشکالات پیامی اثر را بررسی کرد.

ضمن تقدیر از تمام تلاش های انجام شده در موضوع هنر، در ادامه مسیر، پژوهش حاضر با تفصیل در استفاده از ساختار کلامی در تولید و نقد اثر هنری، سعی دارد علم تولید علم مبتنی بر قرآن را در عرصه هنر در حد توان بالا نگه دارد.

امید که سعی ما هرچند ناچیز، موثر و مورد رضای ولی الهی قرار بگیرد.

فهرست

مقدمه

- طرح موضوع
- هدف طرح
- طرح مسئله
- مسیر پژوهش

فصل ۱ : محتوای اثر هنری

بخش ۱: ساختار کلام

- اجزای ساختاری کلام
- ابزار نفوذ کلام

بخش ۲: طراحی اثر هنری با استفاده از ویژگیهای کلام

- گام های تولید اثر هنری بر اساس سند هنر
- مراحل طراحی بر اساس شناسایی مخاطب
- مراحل طراحی بر اساس ویژگی های مخاطب هر دوره
- انتخاب کلید واژه های هر دوره

فصل ۲ : فرم یا کالبد اثر هنری

- انواع آثار هنری
- مرور مبانی هنرهای تجسمی
- تعریف واژگان هنری
- سبک و قالب و تکنیک اثر هنری
- تجزیه و تحلیل محتوا و فرم

طرح موضوع

این طرح برای بررسی کاربرد ویژگی های کلامی
در دو بخش:

- محتوای اثر هنری

- فرم یا کالبد اثر هنری

با توجه به مخاطب اثر هنری ارائه شده است.

مبنای ما در این نوشتار، سند هنر / سند تزکیه و تعلیم / کتاب تحلیل جایگاه کلام در ساختار انسان / کتب روش های تدبر و مبانی
هنرهای تجسمی است.

(مطالب به شکل خلاصه و عنوان بندی بیان شده تا نقشه کلی طرح مشخص شود.)

هدف طرح

- قوی تر شدن قدرت بیان هنرمند (یعنی بیان غرض خود به صورتی نزدیک با پیامی که مخاطب از اثر هنری می فهمد)
- قوی تر شدن ارتباط کلامی با مخاطب به واسطه اثر هنری
- جذب بیشتر مخاطب به اثر هنری به واسطه استفاده به جا از لحن و القاء کلام
- دستیابی به قواعدی برای تجزیه و تحلیل آثار هنری از ساختار کلام

طرح مسئله

۱- بخش محتوا:

- چگونگی انتخاب مخاطب هدف
- چگونگی انتخاب محتوای مورد نیاز مخاطب
- چگونگی بیان محتوا در اثر هنری با هدف نفوذ و تاثیر در مخاطب

۲- بخش طراحی و تولید اثر هنری:

- چگونگی انتخاب سبک و قالب اثر متناسب با محتوا
- چگونگی انتخاب فن و اجرای فرمی اثر

مسیر پژوهش

- هنرمند در جایگاه متکلم و اثر هنری او کلامی است که قدرت انتقال محتوا و ارتباط با مخاطب را دارد.
- استفاده از ابزار کلام با توجه به ویژگی های هر دوره از مخاطب میتواند قدرت انتقال و ارتباط با مخاطب را اصلاح و تقویت کند.
- اجزای کلام: متکلم، محتوای کلام و مخاطب (در تناظر با هنرمند، موضوع و ناظر اثر هنری)
- اجزای ساختاری کلام: کلمه (اسم/فعل/حرف)
- حروف عامل ربط بین اجزای کلام هستند.
- کلام با حروف لحن پیدا میکند و القای معنا میکنند. (حماسی/عاطفی/سوالی/ترغیبی و...)
- هنرمند میتواند در جایگاه متکلم با استفاده از لحن کلام، غرض خود را به زبان تصویر بیان کند.
- مسیر ما در این نوشتار استفاده از ساختار کلام در طراحی اثر هنری برای ایجاد نفوذ و القاء در انتقال پیام و اثر گذاری بیشتر بر مخاطب است.

ساختار کلام

قالب های کلام

- قالب های ادبی
ساختار کلی / قالب جمله
- قالب های بیانی – محوریت غرض متکلم
ارتباط اجزا / نوع جمله

اجزای ساختاری کلام

کلام	اجزای ساختاری کلام	مولفه های بیان در انسان
محتوا (فصاحت) قصد متکلم	کلمه	شناخت اسم یا شناخت آنچه نیاز است شناخته شود
	اسم/ فعل/ حرف	
	اسناد/جمله/ اسمیه و فعلیه متعلقات اسناد(دسته اول) متعلقات اسناد(دسته دوم): نفی/شرط/تعلیق	شناخت نسبت میان اسم و رویدادهای اسم یا شناخت نسبت به کارکرد یا اثر یا رخدادهای مربوط به اسم
نفوذ (بلاغت) تأثیر بر مخاطب	متعلقات اسناد(دسته سوم): قیود (حروف)	شناخت تعیین و قید های رویداد یا شناخت ویژگی های ممتاز رویدادهای مربوط به اسم
	برانگیختن توجه/ انتقال توجه/ توسعه کلام	شناخت ارزش رویداد یا شناخت نسبت و وظیفه فرد نسبت به رویداد اسم
	کلام خبری و انشایی	انتقال بین علم و عمل در شناخت رویداد یا شناخت تأثیری که باید رویداد اسم در علم و عمل فرد بگذارد

ابزار نفوذ کلام (لحن و القاء)

متکلم متناسب با غرض خود از لحن و القای کلام برای تاثیر بر مخاطب استفاده میکند تا مقصود متکلم به نحو درست و کامل توسط مخاطب فهم و دریافت شود.

- ۱- کلام را ناظر به علم یا عمل قرار دادن / **حالت خبری یا انشایی در کلام**
- ۲- تاکید و شناساندن اولویت ها به مخاطب / **ادات تاکید و قسم**
- ۳- برانگیختن توجه مخاطب / **استفهام، تنبيه، تعجب، تمنا، ترجی، کنایه، ندبه**
- ۴- انتقال توجه مخاطب / **ردع، اعراض، استثنا**
- ۵- توسعه کلام برای ایجاد فهم بیشتر مخاطب / **عطف، فصل، تفصیل، توضیح**

طراحی اثر هنری با استفاده از ویژگی های کلام

گام های تولید اثر هنری بر اساس سند هنر

مراحل طراحی بر اساس شناسایی مخاطب

- قصد هنرمند در خلق اثر هنری با درک نیاز مخاطب (چرا بگویم؟) **غرض هنرمند**
 - شناسایی مخاطب هدف (به چه کسی بگویم؟) **مخاطب اثر**
 - توجه به اقتضائات سن و جنس و مشاهده و ارزیابی عینی مخاطب هدف، و شناسایی محتوای مورد نیاز او (چه بگویم؟) **موضوع اثر**
 - انتخاب سبک و قالب اجرایی متناسب با محتوا و ذائقه مخاطب برای طراحی (چطور بگویم؟) **شیوه خلق اثر هنری**
- (ورود به مرحله اجرا و هنرهای تجسمی)

مراحل طراحی بر اساس ویژگی های مخاطب هر دوره

- تفصیل ویژگی های مخاطب
- ترجیح یا اولویت سنجی نیاز مخاطب
- تعیین کلید واژه های اصلی از ویژگی ها
- گزینش صفات معادل برای ویژگی ها
- تحقق و تبدیل صفات به فرم و ایجاد مفاهیم بصری

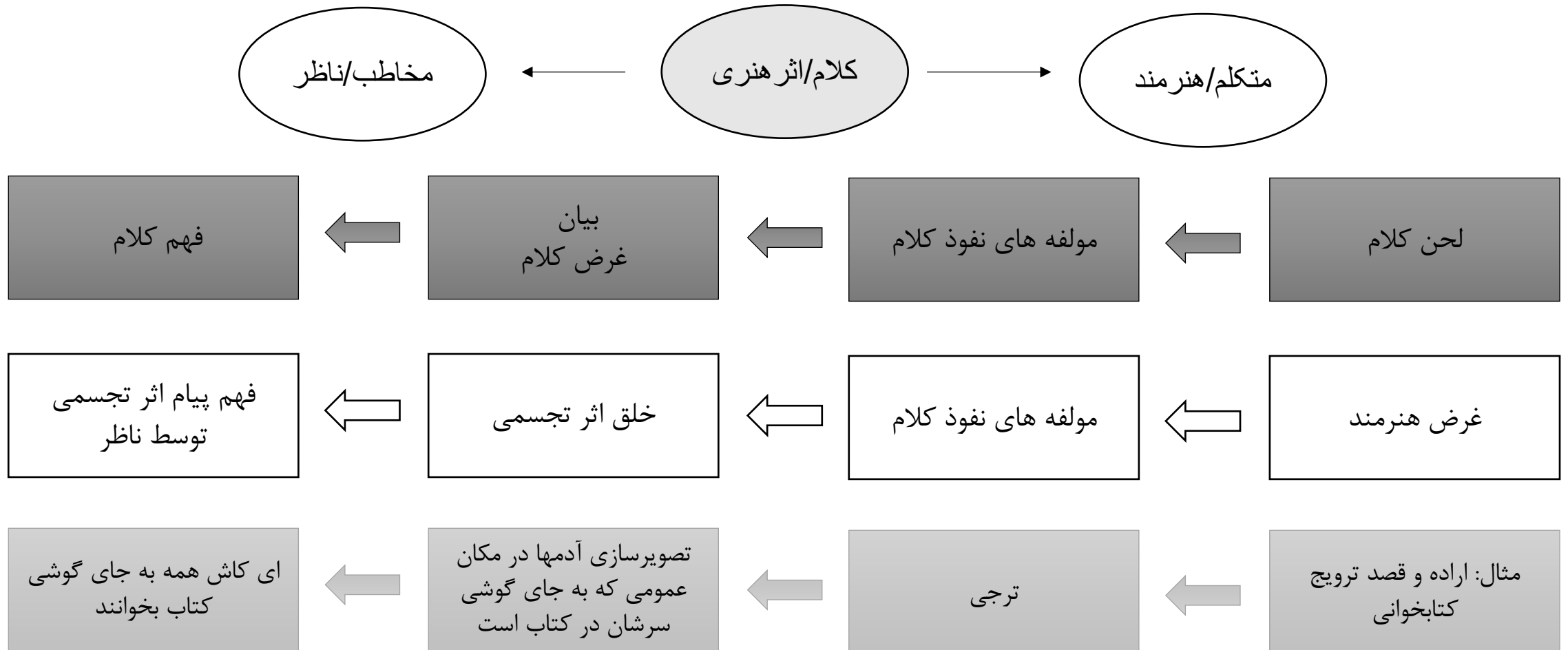
مرحله آخر بر مبنای مبانی هنر قابل بررسی و تفصیل است

به عنوان مثال برای طراحی هویت بصری یا لوگوتایپ با طی این مراحل از ویژگی ها و صفات به فرم بصری می رسیم.

انتخاب کلید واژه های هر دوره

تعلیم	دوره ۱	دوره ۲	دوره ۳	دوره ۴
موضوع	آشنایی کلی	آشنایی تفصیلی	کاربردی	کاربردی و خلاقانه
محور	خانواده محور	معلم محور	گروه محور	اجتماعی
مجموعه کلام	مجزا	فرایند	مجموعه	منظومه
دریافت کلام	منفعل و راغب	کوشا و طالب	موقعیتی	مصلحت اندیش
ارائه کلام	مقلد و خود محور	انتخاب گر	مبتنی بر انگیزه	مبتنی بر مسئولیت
ویژگی	نشاط	مشورت	استدلال	تالیف
مراحل	حس	تفکر	عقل	علم
مراتب	طیب	خیر	حسن	ایمان
کاربرد مولفه های محتوای کلام	کلمه: اسم و فعل	متعلقات اسناد: قیود	متعلقات اسناد: نفی / شرط / تعلیق	اسناد: خبر (هست و نیست)
کاربرد مولفه های نفوذ کلام	ناظر به عمل: انشا(بایدو نباید)	توسعه کلام: عطف / تفصیل / تاکید	انتقال توجه: رد / اعراض / استثنا	برانگیختن توجه: استفهام / تنبیه / تعجب / کنایه...

از مولفه های نفوذ کلام و ظرفیت های آن میتوان در القاء پیام در فرایند اجرای فرمی اثر استفاده کرد.
قابل بررسی و تفصیل در این طرح

فرم یا کالبد اثر هنری

انواع آثار هنری

صدور هنر	ماده / ابزار هنر	انواع هنر	گیرنده هنر
بدن	حرکت	هنرهای نمایشی: فیلم / تئاتر و...	چشم / دیدن گوش / شنیدن
دست	فرم رنگ حجم	هنرهای تجسمی: دوبعدی: نقاشی / گرافیک و... سه بعدی: مجسمه / معماری و... چند بعدی:...	چشم / دیدن
زبان / دست	صدا کلمه	هنرهای آوایی: آواز / ساز / شعر و...	گوش / شنیدن

مرور مبانی هنرهای تجسمی

عناصر بصری	کیفیت بصری	مفاهیم بصری
کادر/ فضا نقطه/ خط/ سطح/ حجم/ بافت/ رنگ/ نور و سایه	تناسب/ تقارن/ تعادل/ توازن/ تضاد/ حرکت/ ریتم یا ضرب آهنگ	ایستایی و تذلل/ محدودیت و گستردگی/ سقوط و صعود/ ساده و پیچیده/ نظم و آشفتگی/ سبکی و سنگینی/ سکون و تشت/ اغراق و تقلیل/ ضعف و قدرت/ وحدت و تفرقه و...

برای هنرمند تجسمی مواد و ابزارش متشکل از عناصر بصری است تا با ایجاد کیفیت بصری بتواند مفاهیم بصری را در نگاه مخاطب محسوس نماید.

به تناظر عناصر، حروف و کلماتی هستند که با ترکیب های معنا دار به مفاهیم قابل انتقال تبدیل میشوند و با مخاطب ایجاد ارتباط میکنند.

هنرمند باید بتواند نقش این عناصر و کلمات را در متن خود به خوبی ترکیب نماید تا برای مخاطب پیام به درستی فهم شود.

تعریف واژگان هنری

- **مکتب یا روش هنری** مدرسه و مدل آموزش (ناظر بر دوره زمانی و مکانی)
- **سبک یا شیوه هنری** پیوند درونی اثر با هنرمند و زمانه اش که نشانه های بیانی اثر گویای جهان بینی هنرمند است (ناظر بر دوره زمانی و مکانی)
- **قالب هنری** (ناظر بر ظرف یا لباس): وجه بیان اثر
- کل شکل بندی اثر شامل طرح/ ماده/ ساختمان در ارتباط با محتوا
- به بیان دیگر اسلوب سیاق اجرای اثر در برابر موضوع و یا نحوه سازمانبندی
- **تکنیک یا فن** (ناظر بر ابزار): ابزار بیان هنرمند
- **رسانه یا بستر ارائه اثر** (ناظر بر موقعیت مواجهه اثر با مخاطب)

○ در بعضی آثار مکتب شناسی با سبک شناسی همراه میشود، مثل نگارگری ایران

سبک و قالب و تکنیک اثر هنری

هنرهای تجسمی

با تجزیه فرم و محتوای اثر، میتوان به تحلیل بهتری از ترکیب عناصر و نقش آن در متن اثر دست یافت:

۱- محتوا:

- سبک بیان
- قالب بیان
- تکنیک یا فن بیان

۲- فرم یا کالبد:

- سبک اجرا
- قالب اجرا
- تکنیک یا فن اجرا

سبک و قالب و تکنیک اثر هنری

هنرهای تجسمی

فرضیه قابل تفصیل و بررسی تناظر این اجزا در هنرهای تجسمی با ساختار کلامی است:

ارتباط سبک و قالب با توجه به قصد هنرمند در بیان محتوای اثر و فهم مخاطب/ انواع مولفه های محتوای کلام

ارتباط فن بیان با توجه به در نظر گرفتن تاثیر بر مخاطب/ انواع مولفه های نفوذ کلام

- بلاغت کلام به میزان تاثیرگذاری و نزدیک کردن درک مخاطب به غرض هنرمند مربوط میشود.
- با توجه به درآمیختگی لحن و متن، توجه به این نکته ضروری است که همه این عناوین به هم ارتباط دارند و در هم تنیده هستند و ما سعی داریم تا با تجزیه و تفکیک این اجزا از هم به درک بهتری از این ارتباط با قدرت بیان متکلم از یک طرف و فهم مخاطب از طرف دیگر برسیم.

محتوا

۱- سبک بیان: با توجه به محتوای اثر

۲- قالب بیان:

قالب های اصلی: نثر/ نظم و ...

قالب های جزئی: طنز/ حماسی/ جدل/ امر/ سوال و ...

۳- تکنیک یا فن بیان: استفهام/ تاکید/ ایهام/ قیاس/ تضاد/ اغراق/ استعاره و...

کالبد

۱- سبک اجرا:

سبک های هنری: واقع گرا/ معنا گرا/ ساختارگرا/ فراواقع گرا/ حس گرا/ نمادگرا/ ساده گراو...

۲- قالب اجرا:

قالب های اصلی: تصویر دو بعدی/ حجم سه بعدی/ واقعیت مجازی چند بعدی/ متحرک و ...

قالب های جزئی: پوستر/ نگارگری/ عکس/ دیوارنگاره/ خطاطی/ کاریکاتور/ تصویرسازی و...

۳- تکنیک یا فن اجرا: انواع فنون دستی/ دیجیتال/ عکاسی/ کلاژ و...

• **بستر ارائه اثر:** نشریات چاپی/ فضای شهری/ فضای نمایشگاهی/ رسانه دیداری

تجزیه و تحلیل محتوا و فرم

نمونه آثار هنرهای تجسمی

پوستر

طبق گام های بیان شده در بخش ۲، در طراحی اثر هنری با استفاده از ویژگیهای کلامی مراحل طراحی بر اساس شناسایی مخاطب و بر اساس ویژگی های مخاطب هر دوره با انتخاب کلید واژه های هر دوره به عنوان نمونه در یک اثر تجسمی برای مخاطب دوره ۴ از محتوای آیه ۳۶ سوره قلم طراحی شده است. این اثر با تجزیه و تحلیل سبک / قالب و تکنیک به صورت مجزا در محتوا و فرم آن بررسی شده است:

مخاطب: دوره ۴
 سبک بیان: ثبوت در بستر زمان
 ساختار کلامی: فعلیه با فعل مضارع
 قالب بیان: جدل
 فن بیان: انشاء/ استفهام انکاری/توبیخ
 برانگیختن توجه
 تشبیه/ قیاس

سبک اجرا: نمادگرا
 قالب اجرا: پوستر
 فن اجرا: فوتو کلاژ

تعلیم	دوره ۴
موضوع	کاربردی و خلاقانه
محور	اجتماعی
مجموعه کلام	منظومه
دریافت کلام	مصلحت اندیش
ارائه کلام	مبتنی بر مسئولیت
ویژگی	تالیف
مراحل	علم
مراتب	ایمان
کاربرد مولفه های محتوای کلام	هست و نیست
کاربرد مولفه های نفوذ کلام	استفهام/تنبیه/ تعجب/کنایه...

نتیجه:

از آنجا که معتقدیم با استفاده از ساختار کلام قرآن میتوان به مولفه های بیان در انسان دست یافت که وجود این مولفه ها منجر به امکان هدایت انسان و تقویت آنها منجر به شکوفایی تفکر و تعقل میشود. لزوم تجهیز و ارتقاء توان تفکری و تعقلی هنرمند با قرآن، هدف و مسیر ما در مراجعه به این کتاب آسمانی است. کلام واسطه انسان با حقایق است و این ظرفیت انتقال معنا را ارتقاء می بخشد و قدرت هنرمند از تحلیل کلام، پردازش، ذخیره، پذیرش، اراده و ارائه ی کلام به مخاطب با مدل کلامی قرآن اصلاح میشود.

وقتی هنرمند ساختار تفکری و باوری اش با قرآن اصلاح شود، ابرازات و آثار و عملش اصلاح و ارتقاء می یابد.

به نظر میرسد اگر هنرمند قدرت یافتن این تناظر در ساختار تجسمی با ساختار کلامی قرآن را داشته باشد میتواند ضمن پذیرش ارجحیت محتوا به فرم اثر، انتخاب بهتر چگونگی ارائه اثر خود در قالب و فن اجرایی همچنین رسیدن به سبک و شیوه اصلح در ابراز هنری خود را داشته باشد.

اللهم صل على فاطمه وابيها وبعليها وبنيتها